

GWARY I DIALEKTY

GWARA

Odmiana języka, którą posługują się mieszkańcy wsi na określonym, niewielkim terytorium.

Dana gwara różni się od języka ogólnopolskiego i od innych gwar słownictwem i wymową (rzadziej gramatyką).

Najbardziej znana w Polsce jest gwara podhalańska, którą cechują:

- **AKCENT NA PIERWSZEJ SYLABIE** (*nie widziałem* zamiast *nie widzę*)
- **MAZURZENIE** (*jesce* zamiast *jeszcze*, *zona* zamiast *żona*)
- **ZMIANA *ch* w *k*** (*niek* zamiast *niech*)
- **CZĘSTA ZMIANA SAMOGŁOSEK: *a* w *o*, *e* w *y*** (*mom* zamiast *mam*, *wiym* zamiast *wiem*)
- **SPECYFICZNE SŁOWNICTWO** (*watra* zamiast *ognisko*, *kurniawa* zamiast *zadymka*, *siklawka* zamiast *wodospad*)

DIALEKT

Zespół kilku gwar mających podobne cechy:
• fonetykę (wymowę) • słownictwo • gramatykę.

Główne cechy fonetyczne, dzięki którym ustala się zasięg dialektów:

- **MAZURZENIE** – wymowa *c, s, z* zamiast *cz, sz, rz* (*jesce* zamiast *jeszcze*, *zona* zamiast *żona*)
- **SIAKANIE** – wymowa *sz, cz, dź* zamiast *sz, cz, ż, dż, ś, ć, ź, dź* (*szare* zamiast *szare*, *szano* zamiast *siano*)
- **SZADZENIE** – wymowa *cz, sz, ż, dż* zamiast *c, s, z, dz* (*akszamitny* zamiast *aksamitny*, *kocz* zamiast *koc*)
- **KASZUBIENIE** – wymowa *c, s, z, dz* zamiast *ć, ś, ź, dź* (*sedzec* zamiast *siedzieć*, *scana* zamiast *ściana*)
- **WYMOWA SAMOGŁOSEK NOSOWYCH *q, ę*** – wymowa nosowa (jako *q, ę*), częściowo nosowa, a częściowo nienosowa (w niektórych pozycjach *q, ę*, w innych *on, en*) lub całkowicie nienosowa

DIALEKTY POLSKIE

» MAŁOPOLSKI

– mazurzenie, częściowa wymowa *q, ę* jako *on, en*

» MAZOWIECKI

– mazurzenie, powszechna wymowa *q, ę* jako *on, en*, siakanie (Warmia), szadzenie (Suwalszczyzna)

» WIELKOPOLSKI

– brak mazurzenia, nosowa wymowa *q, ę*

» ŚLĄSKI

– mazurzenie, specyficzne słownictwo, słowotwórstwo i składnia, znaczny wpływ języka niemieckiego i języka czeskiego

» KASZUBSKI (JĘZYK KASZUBSKI)

– kaszubienie, nosowa wymowa *q, ę*, dodatkowa samogłoska (tzw. szwa)

» DIALEKTY MIESZANE

– brak wyraźnych cech wspólnych dla całego obszaru, mieszanina gwar przeniesionych z Kresów i innych części kraju na ziemie odzyskane po II wojnie światowej

DIALEKTYZM

Wyraz lub inny element językowy wywodzący się z dialektu, użyty w języku ogólnym.